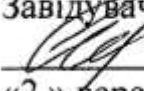

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Кафедра екології, збалансованого природокористування
та захисту довкілля

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, професор

 М.С. Самойлік

«2 » вересня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Екологічний аудит та інспектування»

освітньо-професійна програма
спеціальність
галузь знань
освітній ступінь
факультет

Екологія
Екологія
10 Природничі науки
Бакалавр
Агротехнологій та екології

ПОЛТАВА
2019/2020 н.р.

Робоча програма з дисципліни «Екологічний аудит та інспектування» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Екологія спеціальності 101 Екологія.

Мова викладання державна

Розробники: д.е.н., професор кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля Самойлік Марина Сергіївна

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля

Протокол від « 2 » вересня 2019 року № 1

Схвалено науково-методичною радою спеціальності «Екологія»

Протокол від « 3 » вересня 2019 року № 1

Голова (Тараненко А.О.)

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання
Загальна кількість годин	90
Кількість кредитів	3
Місце в індивідуальному плані студента (обов'язкова чи вибіркова)	вибіркова
Рік навчання (курс)	4
Семестр	8
Лекції (годин)	16
Практичні (семінарські) (годин)	14
Самостійна робота (годин) в. т. ч. індивідуальні завдання (вказати вид) (годин)	60
Вид підсумкового контролю	залік

2. Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни «Екологічний аудит та інспектування» є формування системних уявлень про роль екологічного аудиту та інспектування в охороні навколишнього природного середовища; цілі, завдання, методології екологічного аудиту та інспектування; правові засади еколого-аудиторської діяльності та інспектування.

Основні завдання навчальної дисципліни: розкрити здобувачам вищої освіти правову базу екологічного аудиту та інспектування, основні завдання та функції, права екологічної інспекції, порядок проведення екологічного аудиту та інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства по охороні навколишнього природного середовища, про порядок виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.

Компетентності

загальні: знання та критичне розуміння предметної області та професійної діяльності; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня для донесення інформації та власного досвіду; здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність працювати в команді, використовуючи навички міжособистісної взаємодії; здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;

фахові: знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування; здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління; здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування; здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем;

здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

Програмні результати навчання: демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами; формулювати основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування; компілювати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки; знати концептуальні основи моніторингу та нормування антропогенного навантаження на довкілля; розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням інноваційних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду; демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення; формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології; вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі; усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів; поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень; підвищувати професійний рівень шляхом продовження формальної освіти та самоосвіти; формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства; брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля із залученням громадськості; впроваджувати природоохоронні заходи та проекти.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретичні основи екологічного аудиту.

Тема 2. Законодавчо-правова база здійснення екологічного аудиту.

Тема 3. Типовий процес екологічного аудиту.

Тема 4. Типи екологічного аудиту.

Тема 5. Теоретичні основи екологічного інспектування.

Тема 6. Проведення інспекторських перевірок з охорони навколишнього природного середовища.

Тема 7. Перевірка повітряохоронної діяльності підприємств при здійсненні інспектування.

Тема 8. Виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.
Тема 1. Теоретичні основи екологічного	14	2	2	-	10

аудиту.					
Тема 2. Законодавчо-правова база здійснення екологічного аудиту.	16	2		-	10
Тема 3. Типовий процес екологічного аудиту.		2	2	-	
Тема 4. Типи екологічного аудиту.	14	2	2	-	10
Тема 5. Теоретичні основи екологічного інспектування.	14	2	2	-	10
Тема 6. Проведення інспекторських перевірок з охорони навколишнього природного середовища.	14	2	2	-	10
Тема 7. Перевірка повітряохоронної діяльності підприємств при здійсненні інспектування.	18	2	2	-	10
Тема 8. Виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників.		2	2	-	
Усього годин	90	16	14	-	60

5. Теми практичних занять

№ з/п	назва теми	кількість годин
<i>Тема 1. Теоретичні основи екологічного аудиту.</i>		
1	Впровадження законодавчо-правових вимог щодо екологоаудиторської діяльності.	2
<i>Тема 2. Законодавчо-правова база здійснення екологічного аудиту.</i>		
<i>Тема 3. Типовий процес екологічного аудиту.</i>		
2	Процедура здійснення екологічного аудиту. Оформлення звіту про екологічний аудит.	2
<i>Тема 4. Типи екологічного аудиту.</i>		
3	Практичні рекомендації щодо проведення екологічного аудиту.	2
<i>Тема 5. Теоретичні основи екологічного інспектування.</i>		
4	Загальна характеристика Державної (головної) екологічної інспекції та Державних екологічних інспекцій в областях.	2
<i>Тема 6. Проведення інспекторських перевірок з охорони навколишнього природного середовища.</i>		
5	Форми документів перевірки.	2
<i>Тема 7. Перевірка повітряохоронної діяльності підприємств при здійсненні інспектування.</i>		
6	Розрахунок збитків при забрудненні НПС.	2
<i>Тема 8. Виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.</i>		
7	Визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і	2

	засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства..	
	Разом	14

6. Самостійна робота

№ з/п	назва теми	кількість годин
Тема 1. Теоретичні основи екологічного аудиту..		
1	Спеціальні сфери застосування екологічного аудиту в Україні.	10
Тема 2. Законодавчо-правова база здійснення екологічного аудиту. Тема 3. Типовий процес екологічного аудиту.		
2	Загальна структура процесу екологічного аудиту.	10
Тема 4. Типи екологічного аудиту.		
3	Приклади спеціальних аудиторських методологій.	10
Тема 5. Теоретичні основи екологічного інспектування..		
4	Повноваження Інспекцій. Права Інспекцій. Керівництво інспекцій.	10
Тема 6. Проведення інспекторських перевірок з охорони навколишнього природного середовища		
5	Повноваження і права громадських екологічних інспекторів.	10
Тема 7. Перевірка повітряохоронної діяльності підприємств при здійсненні інспектування. Тема 8. Виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства.		
6	Виявлення фактів порушення природоохоронного законодавства. Оформлення (фіксація) факту порушення.	10
	разом	60

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота з дисципліни «Екологічний аудит та інспектування» навчальним планом не передбачена.

8. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання, форми поточного і підсумкового контролю

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним рівня вище межі незадовільного навчання. Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль оволодіння компетентностями та підсумкова оцінка рівня засвоєння навчального матеріалу і вміння використовувати ці знання на практиці.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання для поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

виконання вправ на практичних заняттях (1 – 5 балів);

виконання завдань самостійної роботи (1 – 5 балів);

тест-підсумок (1 – 35 балів).

Форма проведення підсумкового контролю згідно з робочим та навчальним планом – **екзамен**.

ОЦІНЮВАННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Виконання завдань на практичних заняттях

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Здобувачем надана повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 90% потрібної інформації).
4	Здобувачем надана достатньо повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями
3	Здобувачем надана неповна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 60% потрібної інформації та незначні помилки)
2-1	Здобувачем надана коротка відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми із суттєвими помилками (менше 30% потрібної інформації)

Виконання завдань самостійної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Здобувачем надана повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 90% потрібної інформації).
4	Здобувачем надана достатньо повна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями
3	Здобувачем надана неповна відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми (не менше 60% потрібної інформації та незначні помилки)
2-1	Здобувачем надана коротка відповідь при захисті теоретичної і практичної компоненти теми із суттєвими помилками (менше 30% потрібної інформації)

Виконання тест-підсумку

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
35	Заслужує робота, в якій здобувач вищої освіти вміє вільно виконувати завдання, що передбачені програмою, здатний самостійно провести аналіз або синтез отриманих знань,

	відповідає на всі питання логічно і послідовно. <i>(Дана відповідь на завдання: 27 – 30).</i>
20	Заслуговує робота, в якій здобувач вищої освіти вміє вільно виконувати завдання, що передбачені програмою, здатний самостійно провести аналіз або синтез отриманих знань, але відповідає не на всі питання, допущені помилки. <i>(Дана відповідь на завдання: 26 – 20).</i>
10	Заслуговує робота, яка виконана на недостатньому теоретичному рівні, здобувач вищої освіти відповідає не на всі питання, допущено суттєві помилки. <i>(Дана відповідь на завдання: 19 – 16).</i>
4-1	Заслуговує робота, яка виконана на низькому теоретичному рівні. Здобувач вищої освіти показує низький рівень знань теоретичного матеріалу курсу або їх відсутність. <i>(Дана відповідь на завдання: ≤ 15).</i>

9. Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Види навчальної роботи здобувачів вищої освіти			Разом по темі
	виконання вправ на практичних заняттях	виконання завдань самостійної роботи	Тест-підсумок	
Тема 1. Теоретичні основи екологічного аудиту.	5	5	-	10
Тема 2. Законодавчо-правова база здійснення екологічного аудиту.	5	5	-	10
Тема 3. Типовий процес екологічного аудиту.			-	
Тема 4. Типи екологічного аудиту.	5	5	-	10
Тема 5. Теоретичні основи екологічного інспектування.	5	5	-	10
Тема 6. Проведення інспекторських перевірок з охорони навколишнього природного середовища.	5	5	-	10
Тема 7. Перевірка повітряохоронної діяльності підприємств при здійсненні інспектування.	5	5	-	15
Тема 8. Виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників	5		-	

Тест-підсумок				35
Разом	35	30	35	100

10. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту / Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін.- К.: Символ-Т., 1997. – 221с.
2. Методичні рекомендації щодо підготовки, здійснення та оформлення звіту про екологічний аудит / Центр екологічного консалтингу та аудиту, Київ, 2007. – 41с.
3. Інструкція з оформлення державними інспекторами з контролю за використанням і охороною земель Держземінспекції та її територіальних органів матеріалів про адміністративні правопорушення. – Затверджено наказом Держкомітету по земельних ресурсах від 28 квітня 2009 р., №205.
4. Методичні рекомендації «Про порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства по охороні навколишнього природного середовища». – Затверджено наказом Головної екологічної інспекції Мінприроди від 28 березня 1994 р., №7.
5. Методичні рекомендації «Про порядок виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства». – Збірник методичних рекомендацій про державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства». – За ред. А.М. Коренчука, В.Д. Солодкого. – Чернівці: Зелена Буковина, 1996. – с. 17-42.
6. Методичні рекомендації щодо підготовки, здійснення та оформлення звіту про екологічний аудит / Центр екологічного консалтингу та аудиту, Київ, 2007. – 41с.
7. Основы экологического аудита. Учебное пособие для экологических аудиторов, системы профессиональной переподготовки и повышения квалификации госслужащих, руководителей и специалистов промышленных предприятий. / Под ред. А.Т. Никитина, С.А. Степанова. – М.: МНЭПУ, 2001. – 392с.
8. Положення про Державну екологічну інспекцію. – Затверджено постановою КМУ в редакції від 16 червня 2004 р., №770.
9. Порядок організації та проведення перевірок суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства. – Затверджено наказом Мінприроди від 10 вересня 2008 р., №464.
10. Порядок обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. – Затверджено постановою ВРУ від 29 жовтня 1992 р., №2751 – XII.
11. Серов Г.П. Экологический аудит – М.: Изд-во “Экзамен”. 2000. – 767с.
12. Шевчук В.Я. та інші. Екологічний аудит: Навколишнє природне середовище. Екоменеджмент. Екостандарти. Підприємство. Стратегія. Екологічна безпека. Конкурентноспроможність. Екопідприємство: Підручник для студентів екологічних спеціальностей. - К.: Вища школа, 2000. – 344с.

Допоміжні

13. Закон України «Про екологічний аудит» (24.06.2004 № 1862-IV).
14. ДСТУ ISO 9001-2009 “Системи менеджменту якості” – Київ, Держспоживстандарт України, 2009. – 18с.
15. ДСТУ ISO 14001-2006. Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування. – Київ, Держспоживстандарт України, 2006. – 23с.
16. ДСТУ ISO 14004-2006. Системи управління навколишнім середовищем. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення. – Київ, Держспоживстандарт України, 2006. – 45с.
17. ДСТУ ISO 19011:2012 Настанови щодо здійснення аудитів систем управління (ISO 19011:2011, IDT).
18. ISO 14040:2006. Управління навколишнім середовищем. Оцінка життєвого циклу продукції. Принципи та структура. – 2006. – 11с.
19. Ілляш О.Е., Чухліб Ю.О. Екологічний менеджмент і аудит: Навчально-методичний посібник. Опорний конспект лекцій. – Полтава: ПП «Астроя», 2015. – С. 9–74.
20. Ілляш О.Е., Чухліб Ю.О. Екологічний менеджмент і аудит: Навчально-методичний посібник. Методичні рекомендації до індивідуальної роботи студентів. – Полтава: ПП «Астроя», 2015. – С. 126–128.
21. Информационно-методические материалы “Основы управления окружающей средой по международным стандартам ISO серии 14000». – Харьков, Госстандарт Украины, 2002. – 51с.
22. Энергоаудит - инструмент энергосбережения / Электронный журнал энергосервисной компании «Экологические системы», №5, май 2002 / Режим доступу: http://www.abok.ru/for_spec/en040012.htm

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
2. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
3. <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0052>.
4. http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/EIA_guidance_Scoping_final.pdf.
5. <http://www.menr.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України.
6. <http://www.unep.org> – Програма ООН з навколишнього середовища.
7. <http://www.eco-forum.org> – Сайт Європейського екофоруму.
8. <http://www.greenpeace.ru> – Сайт Грінпіс.
9. <http://www.ecoleague.net> – Сайт Всеукраїнської екологічної ліги.
10. <http://chitalka.info/>
11. <http://readbookz.com/>
12. <http://www.ukrntec.com><http://www.ecolife.org.ua>
13. <http://www.waste.com.ua/law/index.html>
14. <http://www.waste.com.ua/law/index.html>
15. <http://proeco.visti.net/>

